

Leo Trotskij: Följer sovjetregeringen fortfarande de principer som den antog för tjugo år sedan?

[Skriven 13 januari 1938. Finns i *Writings of Leon Trotsky [1937-38]*, s 145-153. Publicerad på ryska i *Ryska oppositionens bulletin* i maj-juni 1938. Publicerad på engelska första gången i den skotska tidningen *Forward* 12 och 19 februari 1938, och senare i *Fourth International*, mars 1945, under rubriken "Twenty Years of Stalinist Degeneration". Mellanrubrikerna är *Fourth Internationals*. Här översatt från versionen på [MIA](#). Översättning från engelska, Göran Källqvist.]

(*Fourth Internationals* not: Efter den tyska revolutionens nederlag 1923 och den proletära revolutionens därav följande isolering i ett underutvecklat land omringat av kapitalism, inleddes ett förfall i Sovjetunionen, som under inverkan av kriget idag kulminerar. Källan till detta förfall är byråkratin under ledning av Stalin.

Redan från början studerade och analyserade Leo Trotskij denna process, inte som observatör utan som direkt deltagare i kampen för att väcka nytt liv i Sovjetunionen, en kamp som var oskiljbar från kampen för att sprida den socialistiska revolutionen över hela Europa och hela världen. I en rad skrifter visade Trotskij att Stalins regim var oförenlig med de sovjetiska massornas behov och försvaret av den första arbetarstaten. För att Sovjetunionen ska kunna få nytt liv krävs att arbetarna störtar Kremles styre och återupprättar sovjetdemokratien. Annars kan utvecklingen bara gå i riktning mot att den kapitalistiska kontrarevolutionens segrar i Sovjetunionen.

Detta historiska alternativ ställdes upp av den trotskistiska rörelsen för mer än ett decennium sedan. Det ställs också upp i artikeln nedan, som skrevs 1938 strax efter avslutningen av de ökända Moskvarättegångarna och de åtföljande blodiga utrensningarna.)

För att på rätt sätt besvara den fråga som ställs i artikelns rubrik är det först av allt nödvändigt att slå fast skillnaden mellan oktoberrevolutionens grundläggande erövring – nationaliserad egendom – och den politik som den nuvarande regeringen för. Det finns en motsättning mellan de revolutionära egendomsformerna och den termidorianska, dvs. reaktionära, politiken. Men hittills har denna politik inte kunnat eller inte vågat eller inte lyckats störta de revolutionära egendomsformerna. Den nuvarande regeringens tendenser står i direkt motsats till bolsjevismens program. Men i den mån de institutioner som revolutionen skapade fortfarande existerar, är byråkratin tvungen att anpassa sina tendenser till bolsjevismens gamla principer: den fortsätter att svära vid oktobers konventioner; den åberopar proletariatets intressen och hänvisar ständigt till det sovjetiska systemet som socialistiskt. Man kan utan att riskera att göra ett misstag hävda, att det i mänsklighetens hela historia aldrig har funnits en regering som har varit så hemfallen åt lögn och hyckleri som dagens sovjetiska byråkrati.

I sig själv är bevarandet av det statliga ägandet av produktionsmedlen av oerhörd progressiv betydelse, eftersom det med hjälp av en planerad ekonomi går att uppnå en snabb utveckling av produktivkrafterna. Förvisso förtjänar inte den statistik som byråkratin utfärdar något förtroende: de

överdriver systematiskt framgångar och döljer misslyckanden. Icke desto mindre går det inte att förneka det faktum att Sovjetunionens produktivkrafter än idag utvecklas i ett tempo som inte setts eller ses i något annat land i världen. Alla som vägrar se denna sida av saken och likställer sovjetregimen med fascism – som t ex Max Eastman gör – kastar ut barnet med badvattnet. Utvecklingen av produktivkrafterna är den mänskliga kulturens grundläggande faktor. Utan att öka människans makt över naturen går det inte att tänka sig att krossa människans herravälde över människan. Det går inte att bygga socialismen på underutveckling och fattigdom. Under loppet av dessa tjugo år har socialismens tekniska förutsättningar tagit ett enormt steg framåt i Sovjetunionen.

Men det är minst av allt byråkratins förtjänst. Tvärtom har den härskande kasten förvandlats till en kraftig broms på produktivkrafternas utveckling. Genom själva sitt väsen måste den socialistiska ekonomin vägledas av producenternas intressen och konsumenternas behov. Dessa intressen och behov kan bara uttryckas med hjälp av producenternas och konsumenternas fullt utvecklade demokrati. I detta speciella fall är demokratin inte någon sorts abstrakt princip. Det är den enda tänkbara mekanismen för att förbereda det socialistiska ekonomiska systemet och förverkliga det i verkligheten.

Arbetarna politiskt exproprierade

Den nuvarande härskande klicken har ersatt sovjet-, parti-, fackförenings- och den kooperativa demokratin med funktionärernas herravälde. Men inte ens en byråkrati som helt och hållet består av genier kan från sina kontor säkerställa de nödvändiga proportionerna mellan ekonomins alla grenar, dvs. den nödvändiga överensstämmelsen mellan produktion och konsumtion. Det Stalins rättvisa kallar ”sabotage” är i själva verket en skadlig konsekvens av de byråkratiska maktmetoderna. De ständigt ökande uttrycken för bristande proportioner, slöseri och förvecklingar riskerar att undergräva den planerade ekonomins själva grundvalar. Byråkratin letar alltid efter ”den skyldige”. Det är i de flesta fall den dolda innebörden i de sovjetiska rättegångarna mot sabotörer.

Att förklara den existerande regimen med Stalins personliga ”längtan efter makt” är alltför ytligt. Stalin är inte en individ utan en symbol för kasten. Makt är inget andligt. Makt gör att man kan förfoga över och tillägna sig materiella värden. Det går givetvis inte att uppnå fullständig jämlikhet i ett enda språng. I det givna läget krävs vissa löneskillnader för att gynna en ökad arbetsproduktivitet. Men följande fråga är av avgörande betydelse för att bedöma samhällets karaktär: utvecklas samhället i riktning mot jämlikhet eller i riktning mot privilegier? Svaret på den frågan lämnar inget som helst utrymme för tvivel. Skiktningen i det [sovjetiska] samhället har för länge sedan överskridit de ekonomiska behovens gränser. Byråkratins materiella privilegier har vuxit som en glaciär. Rädda för sin isolering från massorna försöker byråkratin skapa en ny arbetar- och kolchosaristokrati under stachanovismens fana.

De nationella inkomsternas fördelning avgör i sin tur den politiska regimen. Den härskande kasten kan inte tillåta en producent-/konsumentdemokrati av den enkla anledningen att den skoningslöst plundrar både producenter och konsumenter. Det kan betraktas som ett etablerat faktum att byråkratin slukar minst hälften av landets konsumtionsfond, givetvis om man inte bara räknar med bostäder, mat, kläder, transport- och kommunikationsmedel utan också utbildningsinstitutioner, press, litteratur, sport, bio, radio, teatrar, museer och så vidare. Vi kan därför med fullständig berättigande säga, att även om byråkratin fortfarande är tvungen att anpassa sig till oktober-

revolutionens institutioner och traditioner, så står dess politik, som uttrycker dess egna intressen, i direkt motsats till folkets och socialismens intressen.

Sovjetbyråkratins roll

Samma grundläggande motsättning kan bekräftas inom samhällslivets alla områden, såsom staten, armén, familjen, skolan, kulturen, vetenskapen, konsten och så vidare.

Utifrån marxismens ståndpunkt är staten en apparat med vilken en klass härskar över en annan. Proletariatets diktatur är bara en tillfällig institution som är oumbärlig för de arbetande för att ta itu med utsugarnas motstånd och för att krossa utsugningen. I ett samhälle utan klasser måste staten som tvångsapparat gradvis vittra bort och ersättas av producenternas och konsumenternas fria självstyre. Men vad ser vi i verkligheten? Tjugo år efter revolutionen har sovjetstaten blivit en ytterst centraliserad, despotisk och blodtörstig tvångsapparat. Sovjetstatens utveckling fortgår därmed i fullständig motsättning till det bolsjevikiska programmets principer. Som vi redan har sagt är orsaken till detta att samhället inte utvecklas till socialism utan i riktning mot att återskapa samhällets motsättningar. Om processen fortsätter i denna riktning kommer det oundvikligen att leda till att klasser återuppstår, den planerade ekonomin avskaffas och det kapitalistiska ägandet återupprättas. I så fall kommer den statliga regimen oundvikligen att bli fascistisk.

Som en av sina uppgifter tillkännagav oktoberrevolutionen: att lösa upp armén i folket. Det förutsattes att de väpnade styrkorna skulle bygga på milisprincipen. Bara den sortens arméorganisation, som gör folket till väpnad herre över sitt eget öde, motsvarar det socialistiska samhällets karaktär. Under loppet av det första decenniet gjordes systematiska förberedelser för en övergång från en kasernarmé till en milisarmé. Men från det ögonblick då byråkratin lyckades krossa varje yttring av proletärt oberoende, omvandlade den öppet armén till ett verktyg för sin egen makt. Milissystemet har fullständigt åsidosatts. En armé på två miljoner man är nu till sin karaktär en ren kasernarmé. En officerskast med generaler och marskalkar har återinrättats. Från ett verktyg för socialistiskt försvar har armén förvandlats till ett verktyg för att försvara byråkratins privilegier. Men saker och ting slutar inte där. Kampen mellan Stalins snäva krets och de mer auktoritativa och talangfulla militära ledare som är ärligt lojala mot försvarets intressen, har inneburit att Röda armén har halshuggits.

Kvinnans ställning är den mest åskådliga och talande indikatorn för att bedöma en samhällsregim och statens politik. Oktoberrevolutionen skrev in kvinnans befrielse på sin fana och skapade historiens mest progressiva giftermåls- och familjelagstiftning. Det innebär förstås inte att ett ”lyckligt liv” omedelbart stod färdigt för de sovjetiska kvinnorna. Det går inte att tänka sig en verklig befrielse av kvinnan utan en allmän förbättring av ekonomin och kulturen, utan att avskaffa den småborgerliga ekonomiska familjeenheten, utan att införa socialiserad matlagning och utbildning. Vägled av sin konservativa instinkt oroades byråkratin av familjens ”sönderfall”. Den började lovsjunga att laga mat och tvätta åt familjen, dvs. kvinnans hushållslaveri. För att kröna det hela har byråkratin ånyo gjort aborter straffbara, officiellt åter förpassat kvinnan till status som packdjur. Helt i motsättning till kommunismens ABC, har den härskande kasten således återinfört klassregimens mest reaktionära och mörkaste kärna, dvs. den småborgerliga familjen.

Ett tydligt tecken

Situationen är inte mycket bättre på kulturens område. Produktivkrafternas tillväxt skapade de materiella förutsättningarna för en ny kultur. Men kulturens utveckling är otänkbar utan kritik, utan tvekan och misstag, utan ett självständigt kreativt arbete, med ett ord utan att väcka människans personlighet. Men byråkratin vägrar tolerera ett helt självständigt tänkande på ett enda av den kreativa verksamhetens områden. Och på sitt eget sätt har den rätt: om kritiken skulle vakna på konstens eller pedagogikens område, kommer den oundvikligen att rikta sig mot byråkratin, mot dess privilegier, mot dess okunnighet och godtyckliga styre. Däri ligger förklaringen till det faktum att "utrensningarna", som började i partiet, senare trängde in på samhällslivets alla områden, utan undantag. Med "trotskismen" som symbol "rensar" GPU ut poeter, astronomer, pedagoger och musiker, och därmed hamnar de bästa huvudena framför revolvermynningarna. Är det under dessa omständigheter möjligt att tala om en "socialistisk" kultur?

På läskunnighetens område är framgångarna obestridliga. Tiotals miljoner har lärt sig läsa och skriva. Men samtidigt har de berövats rätten att uttrycka sina åsikter och intressen via det skrivna ordet. Pressen tjänar bara byråkratin. De så kallade "socialistiska" poeterna har bara rätt att skriva lovsånger till Stalin. Samma rätt tilldelas prosaförfattarna. Befolkningen är skyldig att läsa dessa lovsånger. Samma sak händer med bio, radio, teater och så vidare. En ny prisbelönt lärobok i rysk historia infördes nyligen i skolorna. Utan överdrift kan man säga att denna lärobok bara består av förfalskningar, vars mål är att rättfärdiga byråkratins despoti och Stalins personliga envælde. Till och med de läroböcker om den katolska kyrkans historia som publicerats med Vatikanens tillstånd är mönster i vetenskaplig noggrannhet jämfört med de stalinistiska läroböckerna i Sovjetunionen. Tiotals miljoner barns huvuden infekteras och förgiftas av denna falska litteratur.

Oktoberrevolutionen tillkännagav varje *nations* rätt till inte bara en självständig kulturell utveckling utan också statligt avskiljande. I verkligheten har byråkratin förvandlat Sovjetunionen till ett nytt fängelse för folken. Förvisso fortsätter de nationella språken och skolorna att existera: på detta område kan inte ens den mäktigaste despoti vrida tillbaka utvecklingens hjul. Men de olika nationaliteternas språk är inte ett organ för deras självständiga utveckling, utan ett organ för byråkratins makt över dem. De nationella republikernas regeringar utses naturligtvis av Moskva, eller rättare sagt Stalin. Men det häpnadsväckande är att ett trettiotal av dessa regeringar plötsligt visar sig ha bestått av "folkets fiender" och agenter för främmande regeringar. Bakom denna anklagelse, som låter alldeles för grov och orimlig till och med från Stalins och Vysjinskijs läppar, lurar i själva verket det faktum, att till och med de funktionärer som Kreml har utsett i de nationella republikerna blir beroende av lokala förhållanden och stämningar och gradvis infekteras av en oppositionell anda mot Moskvas kvävande centralism. De börjar drömma eller tala om att ersätta den "älskade ledaren" och lätta på stältentaklarna. Det är den verkliga orsaken till att alla Sovjetunionens nationella republiker nyligen halshöggs.

Stalinistisk chauvinism

Det är svårt att hitta exempel från historien på en samhällsreaktion som inte har färgats av *antisemitism*. Denna märkliga historiska lag bekräftas också idag i Sovjetunionen. I sin intressanta om än inte särskilt djupsinniga bok, *Utkikspost i Utopia*, berättar Eugene Lyons, som tillbringade många år

i Moskva, hur byråkratin systematiskt, om än i hemlighet, utnyttjade antisemitiska fördomar för att befästa sitt styre. Och hur skulle det kunna vara annorlunda? En byråkratisk centralism är otänkbar utan chauvinism, samtidigt som antisemitism alltid har varit bekväm att ta till för chauvinismen.

På *utrikespolitikens* område har den sväng som ägt rum under de senaste tjugo åren inte varit mindre drastisk än inom inrikespolitiken. Bara av tröghet eller med dolda avsikter fortsätter den borgerliga reaktionen att anklaga Stalin för att inspirera världsrevolutionen. I verkligheten har Kreml blivit en stöttepelare för konservativ lag och ordning. Den period då Moskvaregeringen brukade knyta sovjetrepublikens öde till världsproletariatets öde är sedan länge över. Frånsett frågan om "Folkfrontspolitiken" är bra eller dålig, råkar den vara mensjevismens traditionella politik som Lenin kämpade mot under hela sitt liv. Det visar att byråkratin har avsvurit sig den proletära revolutionen till förmån för en konservativ borgerlig demokrati. Den härskande kasten i Moskva strävar idag efter en enda sak: att leva i fred med alla härskande klasser.

Motsättningen mellan oktoberrevolutionen och den termidorianska byråkratin fick sitt mest dramatiska uttryck i utrotandet av den *gamla bolsjevikgenerationen*. Vysjinskij, Jezjov, Trojanovskij, Majskij, Kominterns och GPU:s agenter, journalister som Duranty och Louis Fischer, åklagare som Pritt, kommer inte att lura världsoptionen. Inte en enda seriös person tror längre på att hundratals gamla revolutionärer, bolsjevikiska partiledare under [tsarismens] olaglighet, ledare under inbördeskriget, revolutionära sovjetdiplomater, militära ledare i Röda armén, ledare för 30 nationella sovjetrepubliker, alla på samma gång och som på kommando blev – fascistagenter. Undersökningskommissionen i New York [Dewey-kommissionen – öa] består av oklanderliga och opartiska personer, och fann efter 9 månaders arbete att Moskvarettgångarna var den mest storstilade förfalskningen i människans historia.

Idag handlar det inte om att bevisa att Zinovjev, Kamenev, Smirnov, Pjatakov, Serebrjakov, Sokolnikov, Radek, Rakovskij, Krestinskij, Tuchatjevskij och hundratals andra hade fallit offer för en komplott. Det har redan bevisats. Den aktuella frågan är att förklara hur och varför klickerna i Kreml kunde riskera att genomföra en så grotesk komplott. Svaret följer av allt det föregående.

Olöslig motsättning

Under sin kamp för makt och inkomster tvingas byråkratin skära bort och krossa de grupper som har band till det förflutna, som känner till och minns oktoberrevolutionens program, som är ärligt hängivna socialismens uppgifter. Slakten av gammelbolsjeviker och socialistiska element inom den medelålders och unga generationen är nödvändiga länkar i den oktoberfientliga reaktionens kedja. Det är därför åklagaren under rättegångarna framträdde i form av den tidigare vitgardisten Vysjinskij. Det är därför Sovjetunionen i Washington företräds av en tidigare vitgardist, Trojanovskij, och i London av en av Koltjaks tidigare ministrar, Majskij. Och så vidare i all oändlighet. De nödvändiga personerna visar sig på den nödvändiga platserna.

Nästan ingen kommer att låta sig luras av farsen med valen i Moskva nyligen. Hitler och Goebbels har mer än en gång genomfört precis samma sak, på exakt samma sätt. Man behöver bara läsa vad sovjetpressen själv har skrivit om Hitlers folkomröstningar för att förstå hemligheten bakom Stalins "framgång". Totalitära parlamentariska experiment visar bara detta: att när alla partier väl har krossats, inklusive ens eget; när alla fackföreningar har strypts; när väl radion och biograferna har

underordnats Gestapo eller GPU; om bröd och arbete bara ges till de fogliga eller tysta, samtidigt som en revolver sätts mot tinningen på alla väljare – då går det att uppnå ”enhälliga” valresultat. Men denna enhällighet är varken evig eller stabil. Oktoberrevolutionens traditioner har försvunnit från den officiella scenen men fortsätter att leva i massornas minnen. Dolda av juridiska och parlamentariska komplotter fortsätter motsättningarna att fördjupas och kan inte undgå att leda till en explosion. Den reaktionära byråkratin måste störtas och kommer att störtas. Det är oundvikligt med en politisk revolution i Sovjetunionen. Den kommer att innebära att det nya samhällets beståndsdelar kommer att befrias från den inkräktande byråkratins ok. Först under denna förutsättning kommer Sovjetunionen att kunna utvecklas i riktning mot socialismen.